

Analýza RVP ZV

Podkladová studie pro potřeby revize RVP ZV

Zpracoval:

PaedDr. Jan Tupý

nezávislý expert v oblasti vzdělávání

smluvní spolupracovník NPI ČR

červen–červenec 2021

Obsah

1	Cíl analýzy RVP ZV	2
2	Vznik RVP ZV	2
2.1	Výchozí situace pro vznik víceúrovňového kurikula	2
2.2	Tvorba RVP ZV	3
2.3	Proces revizí RVP ZV	3
3	Analýza RVP ZV	6
3.1	Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů	6
3.2	Charakteristika základního vzdělávání	6
3.3	Pojetí a cíle základního vzdělávání	7
3.4	Klíčové kompetence	7
3.5	Vzdělávací oblasti	8
3.6	Průřezová témata	13
3.7	Rámcový učební plán	14
3.8	Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	17
3.9	Vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných	17
3.10	Materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky pro uskutečnění RVP ZV	17
3.11	Zásady pro zpracování, vyhodnocování a úpravy školního vzdělávacího programu	18
3.12	Slovníček použitých výrazů	19
3.12	Příloha RVP ZV – Standardy pro základní vzdělávání	19
4	Závěr	20
5	Použité zkratky	21
6	Použitá a doporučená literatura	22

1 Cíl analýzy RVP ZV

Cílem předložené analýzy je posoudit aktuální verzi RVP ZV z hlediska struktury, obsahu i jeho funkcí. Zároveň zhodnotit tento kurikulární dokument z pohledu postupných změn od roku 2005 do roku 2021 a zamýšlet se nad skutečnostmi, které by bylo potřeba brát v úvahu při chystané revizi.

Analýza je zpracována jako podklad pro potřeby odborníků, kteří budou na revizích RVP ZV pracovat (pracují), budou rozhodovat o jednotlivých krocích revizí a schvalovat konečnou podobu daného dokumentu. Text je určen i pro další zájemce o danou problematiku.

V kapitole 2 jsou připomenuty skutečnosti, které vedly ke vzniku víceúrovňového kurikula, tedy i RVP ZV. Dále jsou uváděny situace, které provázely tvorbu RVP ZV a změny tohoto dokumentu od roku 2005 do roku 2021.

V kapitole 3 je zařazena analýza jednotlivých kapitol, které RVP ZV v současnosti obsahuje, včetně přílohy RVP ZV. K analýze se přistupuje z pohledu původního začlenění kapitol do RVP ZV, jejich postupných změn, k nimž došlo při úpravách RVP ZV, současného obsahu kapitol a jejich významu pro ŠVP. Připojeny jsou poznámky a úvahy související s možnými (či potřebnými) změnami jednotlivých částí RVP ZV v rámci připravované revize.

Kapitola 4 shrnuje nejdůležitější fakta vyplývající z analýzy RVP ZV. Je zřejmé, že daná analýza je jen jedním z možných (i když zasvěcených) pohledů na současný RVP ZV a nevyklučuje i jiné názory na tento dokument a na jeho možné změny.

Analýza je v kapitolách 5 a 6 doplněna přehledem použitých zkratk a doporučené literatury.

2 Vznik RVP ZV

2.1 Výchozí situace pro vznik víceúrovňového kurikula

RVP ZV vznikl na základě některých školských koncepčních dokumentů (Tupý, 2018), požadavků inovativních škol vytvářet vlastní školní kurikula, doporučení OECD vytvořit v českém vzdělávacím prostředí víceúrovňové kurikulum (MŠMT a OECD, 1996 a 1999) a na základě vymezení v dokumentech na přelomu roku 2000, v nichž už byl systém kurikulárních dokumentů popsán podrobněji (MŠMT, 1999; Koucký et al, 1999; MŠMT, 2001).

V Bílé knize (MŠMT, 2001) bylo vymezeno **víceúrovňové kurikulum** na třech úrovních (kráceno):

- *Státní program vzdělávání (SPV)* – měl vymezovat hlavní zásady kurikulární politiky státu.
- *Rámcové vzdělávací programy (RVP)* – měly specifikovat obecně závazné požadavky pro obsah na jednotlivých stupních vzdělávání a v jednotlivých oborech vzdělání.
- *Školní vzdělávací programy (ŠVP)* – měly zachytit konkrétní podmínky pro záměry a plány, které si budou školy ve vzdělávání stavět.

V roce 2004 byly všechny úrovně kurikulárních dokumentů ukotveny ve školském zákoně (Vláda ČR, 2004) – § 3 Systém vzdělávacích programů. SPV zde byl vymezen jako Národní program vzdělávání (NPV). NVP nebyl nikdy zpracován a v roce 2021 byl ze zákona vypuštěn.

2.2 Tvorba RVP ZV

RVP ZV vznikl od roku 2000 ve Výzkumném ústavu pedagogickém (VÚP). V letech 2001, 2002, 2003 a 2004 vnikly postupně 4 verze RVP ZV. Poslední verze byla schválena jako kurikulární dokument na státní úrovni pro základní vzdělávání. První a třetí verze RVP ZV prošly veřejným připomínkovým řízením, druhou verzi oponovalo 41 vybraných expertů.

Od roku 2001 se do přípravy RVP ZV (v rámci resortního projektu) zapojilo 57 pilotních základních škol (ZŠ) ze všech regionů ČR. Tedy 57 ředitelky a ředitelů ZŠ a kolem 2000 učitelů. Smyslem spolupráce pilotních škol bylo podílet se svými zkušenostmi na přípravě RVP ZV, včetně struktury ŠVP. Na základě druhé verze RVP ZV vytvářely pilotní školy svůj ŠVP.

V roce 2004 a 2005 byl realizován projekt *Pilot Z* za podpory ESF. 16 pilotních ZŠ z původních 57 mělo za úkol upravit své ŠVP podle schválené verze RVP ZV. Podílely se také na přípravě Manuálu pro tvorbu ŠVP (VÚP, 2006) a na dalších metodických materiálech (VÚP, 2007b; VÚP, 2007a).

Poznámka: Do vydání zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (MŠMT, 2004; MŠMT, 2019), který stanovil, že RVP se budou vytvářet „pro každý obor vzdělání“, se počítalo s tím, že gymnázia budou mít samostatné RVP pro osmiletá, šestiletá a čtyřletá gymnázia. Proto nebyla do tvorby RVP ZV a ŠVP zapojena pilotní víceletá gymnázia.

Rovněž se počítalo se samostatnými RVP pro vzdělávání žáků s lehkým, středně těžkým a těžkým mentálním postižením. Protože ale v základním vzdělávání mohly vzniknout podle školského zákona jen dva RVP (pro obor vzdělání základní škola a pro obor vzdělání základní škola speciální), byl obsah RVP pro žáky s lehkým mentálním postižením (LMP) zařazen do RVP ZV jako příloha pro vzdělávání žáků s LMP (RVP ZV-LMP) a další dva RVP se spojily do Rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělání základní škola speciální (RVP ZŠS).

2.3 Proces revizí RVP ZV

RVP ZV je dosud nejčastěji upravovaným kurikulárním dokumentem na státní úrovni. Od svého vzniku prošel 13 dílčími revizemi.

Přehled změn RVP ZV:

- [Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy z 29. 8. 2005 \(čj. 27002/2005-22\)](#) , kterým se doplňuje do RVP ZV příloha upravující vzdělávání žáků s LMP a upravují se určité části RVP ZV související s platností RVP pro nižší stupeň víceletých gymnázií. Účinnost od 1. 9. 2005.

Poznámka: Úprava byla vyvolána zněním školského zákona.

- [Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy](#) ze dne 30. 4. 2007 (čj. 24653/2006-24), kterým se zařazuje do RVP ZV kapitola 8.3. Účinnost od 1. 5. 2007.

***Poznámka:** Doplnění RVP ZV se týkalo tvorby ŠVP v ZŠ při zdravotnických zařízeních, ve školách při dětských diagnostických ústavech a ve školách při školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy, která pečují o žáky, vyžadující léčebný režim v důsledku jejich neurologického poškození a psychického onemocnění.*

- [Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy](#) ze dne 26. 6. 2007 (čj. 15523/2007-22), kterým se upravuje rámcový učební plán a kapitoly 5.9 Člověk a svět práce RVP ZV. Účinnost od 1. 7. 2009.

***Poznámka:** Úprava se týkala krácení minimální časové dotace některých vzdělávacích oblastí (oborů) v rámcovém učebním plánu (RUP) a navýšení disponibilní časové dotace na 1. i 2. stupni základního vzdělávání. Upraveny byly i poznámky k RUP, včetně odstranění povinnosti zařadit od 7. ročníku volitelné předměty. Změny se týkaly i úprav vzdělávací oblasti Člověk a svět práce ve vazbě na realizaci dané oblasti na nižším gymnáziu.*

- [Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy](#) ze dne 16. 12. 2009 (čj. 12586/2009-22), kterým se zařazuje do RVP ZV vzdělávací obor Etická výchova mezi doplňující vzdělávací obory (DVO). Účinnost od 1. 9. 2010.

***Poznámka:** Zařazení Etické výchovy mezi DVO bylo vyvoláno požadavkem Etického fóra.*

- [Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy](#) ze dne 30. 7. 2010 (čj. 20092/2010-2), kterým se zařazuje do RVP ZV vzdělávací obor Taneční a pohybová výchova mezi DVO. Účinnost od 1. 9. 2010.
- [Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy](#) ze dne 20. 8. 2010 (čj. 20772/2010-2), kterým se zařazuje do RVP ZV vzdělávací obor Filmová a audiovizuální výchova mezi DVO. Účinnost od 1. 9. 2010.

***Poznámka:** Úpravy se týkaly zařazení dalších dvou DVO. Změna byla vedena snahou posílit umělecké vzdělávání na ZŠ a nižších G.*

- [Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy](#) ze dne 18. 1. 2012 (čj. MSMT-1236/2012-22), kterým se doplňují „Standardy pro základní vzdělávání“ jako příloha 1 RVP ZV; dosavadní příloha upravující vzdělávání žáků s LMP se označuje jako příloha 2 RVP ZV. Účinnost od 1. září 2012.

***Poznámka:** Úprava se týkala zařazení standardů pro český jazyk a literaturu, matematiku a anglický jazyk jako povinné součásti RVP ZV. Pojetí standardů bylo nevyjasněné a v době jejich vzniku s nimi vyslovila zásadní nesouhlas především Asociace pedagogů základního školství (APZŠ).*

- [Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy](#) ze dne 29. 1. 2013 (čj. MSMT-2647/2013-210), kterým se upravují některé kapitoly RVP ZV a zařazuje se vzdělávací obor Další cizí jazyk do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace. Účinnost od 1. září 2013.

Poznámka: Úprava se týkala přesunu Dalšího cizího jazyka (DCJ) z DVO do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace na pozici povinného vzdělávacího oboru, včetně přesunu 6 hodin pro daný obor z disponibilní časové dotace do minimální časové dotace (MČD). Opatření obsahovalo i odůvodněné případy pro nezařazení DCJ pro některé žáky a možnosti nahradit DCJ předměty speciální pedagogické péče. Zásady pro zpracování ŠVP byly rozšířeny o problematiku vyhodnocování a úprav ŠVP. Ze struktury ŠVP bylo odstraněno hodnocení školy a některé závazné součásti ŠVP byly přesunuty do doporučených.

Došlo k četným změnám v kapitole 1 a 2, k úpravě vzdělávacích oborů Cizí jazyk, Matematika a její aplikace, Člověk a jeho svět, Výchova k občanství, Přírodopis, Zeměpis a Výchova ke zdraví. Očekávané výstupy byly opatřeny kódy.

- [Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy](#) ze dne 9. 7. 2013 (čj. MSMT-26522/2013), kterým se zařazují do RVP ZV upravené Standardy pro základní vzdělávání jako příloha 1. Účinnost od 1. 9. 2013.

Poznámka: Do přílohy 1 RVP ZV byly zařazeny standardy francouzského a německého jazyka a upravily se standardy pro anglický jazyk v návaznosti na změny obsahu tohoto vzdělávacího oboru při revizi RVP ZV v roce 2013.

- [Opatření ministryně RVP ZV 2016](#) ze dne 22. února 2016 (čj. MŠMT-28603/2016), kterým se mění RVP ZV v souvislosti s novelou školského zákona č. 82/2015 Sb. a vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků nadaných a mimořádně nadaných. Účinnost od 1. 3. 2016.

Poznámka: Úprava RVP ZV navazovala na změnu školského zákona v § 16-19 a vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se SVP a žáků nadaných. Příloha 2 RVP ZV týkající se vzdělávání žáků s LMP byla začleněna do RVP ZV formou tzv. minimální doporučené úrovně pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření.

- [Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání](#) ze dne 3. května 2017 (čj. MSMT-7019/2017), kterým se v souladu s § 4 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb. (školský zákon) mění RVP ZV. Změna se týká výuky plavání. Účinnost od 1. 9. 2017.

Poznámka: Do RVP ZV byly začleněny na úrovni 1. stupně (2. období) dva očekávané výstupy týkající se plavání.

- [Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy](#) ze dne 29. 6. 2017 (čj. MSMT-11076/2017-2), kterým se mění RVP ZV v kapitole 5 a 8 v souladu s vyhláškou č. 27/2016 Sb. Účinnost od 1. 9. 2017.

Poznámka: Úpravy RVP ZV se týkaly zpřesnění některých pasáží kapitoly 5 a 8.1 a 8.2 v souladu se zněním vyhlášky č. 27/2016 Sb.

- [Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy](#) z ledna 2021 (čj.: MSMT-40117/2020-4), kterým se do RVP ZV zařazuje problematika Informatiky. Změna je platná od 1. 9. 2021.

***Poznámka:** Úprava souvisela se začleněním digitální problematiky. Zařazeny do RVP ZV byly: další cíl základního vzdělávání, kompetence digitální, vzdělávací oblast/obor Informatika (místo vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie), úprava RUP na 1. i 2. stupni ve vazbě na začlenění Informatiky. Součástí časových změn bylo i vypuštění či krácení očekávaných výstupů a učiva některých vzdělávacích oborů. Vypuštěna byla z 1. kapitoly zmínka o NVP. Doplněny (upraveny) byly kapitoly 10 – zařazení podmínek pro uskutečnění RVP ZV v souvislosti se zařazením vzdělávacího oboru Informatika a kapitoly 11 – zařazení zásad pro hodnocení ŠVP.¹*

3 Analýza RVP ZV

3.1 Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů

První kapitola RVP ZV má tři části. První část **System kurikulárních dokumentů** byla zařazena pro seznámení se všemi kurikulárními dokumenty na státní a školní úrovni a s vazbami mezi nimi. Jak postupně vznikaly nové RVP bylo schéma 1 doplňováno o další RVP, případně byly některé vypouštěny (například příloha RVP-LMP po jejím začlenění do RVP ZV). Odstraněn byl i nejvyšší kurikulární dokument NPV. Ve shodě se změnami byla upravována i legenda pod schématem.

***Komentář k revizi:** Vyřazení NPV z RVP ZV bylo ukotveno v novele školského zákona č. 94/2021 ze dne 27. 2. 2021. Tím se z víceúrovňového kurikula stává dvouúrovňové.*

V bodech charakterizujících RVP by bylo třeba zvážit, zda nedošlo k nějakému významovému posunu, který je třeba zmínit (např. RVP: navazují na některá doporučení Rady Evropy – na dokumenty Evropské komise).

Druhá a třetí část první kapitoly vymezuje **Principy RVP ZV** a **Tendence ve vzdělávání, které podporuje RVP ZV**. Je možné, že se některé principy a tendence vlivem vývoje situace ve vzdělávání i vlivem revizí RVP ZV změnil, ztratily svou původní platnost a bude třeba je vyřadit, pojmout jinak, případně bude třeba doplnit nové body.

***Komentář k revizi:** Je otázka, zda nebude třeba doplnit bod „je podkladem pro tvorbu modelových ŠVP i pro samostatně vytvářené ŠVP...“. Je nutné i zvažovat, zda standardy základního vzdělávání zůstanou součástí RVP ZV jako příloha nebo bude standardizace řešena jinak, tedy zda zůstane po úpravách RVP ZV v platnosti bod „stanovuje standardy pro základní vzdělávání (Příloha)...“. Podobně je třeba uvažovat o dalších bodech v této části RVP ZV.*

3.2 Charakteristika základního vzdělávání

V kapitole 2 RVP ZV je uvedena **Charakteristika základního vzdělávání**. Propojuje základní vzdělávání se školskými legislativními dokumenty, především se zákonem č. 561/2004 Sb. (školský zákon), vyhláškou 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a vyhláškou 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se SVP a žáků nadaných, vše ve znění pozdějších předpisů.

¹ Další podrobnější poznámky k jednotlivým revizím RVP ZV do roku 2017 naleznete v publikaci (Tupý, 2018).

Komentář k revizi: Bylo by vhodné zvažovat, do jaké míry je toto vymezení v RVP ZV nutné, jak je pro školy důležité (či postradatelné), na co vše je třeba v RVP ZV z hlediska legislativy odkazovat (upozorňovat) a proč. Nebo naopak, zda by vymezení nemělo zahrnovat i další vazby na legislativní a koncepční dokumenty MŠMT a jiných ministerstev, které mají vliv na obsah a podmínky vzdělávání.

3.3 Pojetí a cíle základního vzdělávání

Pojetí základního vzdělávání, jak je formulováno v RVP ZV, je sice 16 let staré, ale ve své podstatě zřejmě stále vyhovující.

Komentář k revizi: Při revizi RVP ZV půjde o zvážení případných korekcí textu.

Cíle základního vzdělávání byly do RVP ZV vkládány jako hlavní zaměření práce ZŠ. Dané cíle byly formulovány z pozice učitelů (škol) a měly utvářet jejich směřování ve výuce. Původně bylo formulováno 9 cílů základního vzdělávání, při revizi v roce 2021 byl přidán desátý cíl směřující k digitálnímu vzdělávání žáků a k rozvoji podmínek pro toto vzdělávání. Současné formulace cílů ZV se jeví jako vyhovující a školy se s nimi ztotožnily. Případné změny by měly být na bázi drobných korekcí, nebo by měly být upravovány ve vazbě na změny klíčových kompetencí (KK).

Komentář k revizi: Rovněž cíle ZV nevyžadují zřejmě zásadní úpravu. Bude třeba zvážit, zda např. zpřesnit (doplnit) některé preferované směry vzdělávání (technika, podnikavost). Neměl by se ale zřejmě rozšiřovat počet cílů ZV a případné korekce by bylo vhodné realizovat v rámci stávajících cílů.

3.4 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence (KK) jsou formulovány v RVP ZV z pozice žáků a jsou chápány jako nejvyšší výsledek vzdělávání (na úrovni ZV). V současném pojetí RVP ZV jde o nadoborové „kvality“ žáků důležité pro osobní rozvoj a budoucí uplatnění ve společnosti. Zařazení KK do RVP ZV bylo ve své době novinkou. Celý proces byl spojen s účastí pracovníce VÚP v odborné skupině pro KK při Evropské komisi. Pravidelné setkávání se zástupci dalších evropských zemí vedlo k poznání různých pohledů na danou problematiku a následně k akceptování současné podoby KK zařazených do RVP ZV zahraničními experty.

Zvažovalo se, zda v RVP ZV vymežit podíl jednotlivých vzdělávacích oborů k utváření KK, což by usnadnilo uvažování o výchovných a vzdělávacích strategiích (VVS) na úrovni ŠVP (bylo zamítnuto).

Při revizi v roce 2021 byly zařazeny **kompetence digitální** jako sedmý soubor KK.

Komentář k revizi: KK je třeba považovat za jednu ze stěžejních částí RVP ZV. Celá situace se ale komplikuje silným tlakem na prosazení gramotností (G) do vzdělávání, které podle Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ (MŠMT, 2020) „obvykle vztahujeme k jednotlivým předmětům“. Dále vydáním doporučení Rady Evropy o klíčových kompetencích pro celoživotní učení (Evropská komise, 2019), k němuž se Strategie 2030+ přiklání, ale vazbu mezi KK a G nevymezuje. V pojetí evropských KK se tak evidentně prolínají obecnější KK odpovídající

současným KK v RVP ZV (personální a sociální, k učení) a KK s vazbou na G (kompetence v oblasti gramotnosti, kompetence v oblasti mnohojazyčnosti aj.).

Bude třeba jasně stanovit, jak KK v revidovaném RVP ZV pojmout a proč. Zda vycházet ze stávajících KK, které mají školy již zažité, a upravit je (i když tato koncepce byla narušena zařazením digitálních kompetencí, které korespondují s pojetím evropských KK), přijmout evropský rámec KK² (současné vymezení KK změnit), vycházet z globálních KK M. Fullana³, které se současným KK dost blíží, případně hledat jiné řešení.

V každém případě by bylo vhodné vymezit KK pro úroveň žáků základního vzdělávání (čeho mohou žáci na úrovni ZV skutečně dosahovat) a pokusit se o vymezení vazby mezi vzdělávacími oblastmi (obory) a KK, tedy uvést, čím mohou dané oblasti přispět k rozvoji KK.

3.5 Vzdělávací oblasti

Kapitola vymezující **vzdělávací oblasti a vzdělávací obory** a jejich vzdělávací obsah je stěžejní částí RVP ZV, která se vedle rámcového učebního plánu nejčastěji mění a s níž školy při tvorbě ŠVP nejčastěji pracují. Jde také o část RVP ZV, která spolu s RUP zásadním způsobem ovlivňuje strukturu, obsah a rozsah vzdělávání na základních školách a nižším stupni gymnázií a promítá se do konkrétní podoby vyučovacích předmětů na úrovni ŠVP.

Kapitola zahrnuje několik prvků, které jsou a budou v zorném poli revizí RVP ZV: základní struktura vzdělávacích oblastí (vzdělávacích oborů), charakteristiky vzdělávacích oblastí (oborů), cílová zaměření vzdělávacích oblastí, vzdělávací obsah vzdělávacích oborů – očekávané výstupy, minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření a učivo.

O časových dotacích jednotlivých vzdělávacích oblastí (oborů) a o jejich změnách je pojednáno dále v analýze kapitoly Rámcový učební plán (viz zde kap. 3.7).

Struktura vzdělávacích oblastí (vzdělávacích oborů) se změnila v roce 2013 při začlenění Dalšího cizího jazyka jako povinného vzdělávacího oboru do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace. Za další strukturální změnu lze považovat nahrazení vzdělávací oblasti (oboru) Informační a komunikační technologie vzdělávací oblastí (oborem) Informatika v roce 2021.

***Komentář k revizi:** Bude třeba zvažovat, zda stávající struktura vzdělávacích oblastí (oborů) dostatečně podporuje budoucí vzdělávání (odpovídá potřebám vzdělávání v budoucích letech). Pokud by mělo dojít ke změně ve struktuře vzdělávacích oblastí (oborů), je třeba zdůvodnit případné změny a posuny ve vymezení skladby základního vzdělávání, skladby vzdělávacích oblastí. Stejně je třeba zdůvodnit setrvání na současné struktuře. Je nutné vysvětlit, co je z hlediska vzdělávací struktury a předpokládaných efektů vzdělávání důležité a proč. Jakému konkrétnímu obsahu vzdělávání má být věnován prostor v souvislosti s významy a obsahy jiných vzdělávacích oblastí (oborů), přípravy na středoškolské i celoživotní vzdělávání. Např. proč by mělo dojít k začlenění ověřované vzdělávací oblasti (oboru) Člověk*

² [resource.html \(europa.eu\)](http://resource.html.europa.eu)

³ [Dobře se učit dnes nestačí, říká autor obdivované vzdělávací reformy v Kanadě - EDUZín \(educizin.cz\)](http://Dobře%20se%20u%C4%9B%20dnes%20nesta%C4%9B%20%C4%9B%20r%C4%9B%20k%C4%9B%20autor%20obdivovan%C4%9B%20vzd%C4%9B%20l%C4%9B%20vac%C4%9B%20reformy%20v%20Kanad%C4%9B%20-%20EDUZ%C4%9B%20in%20(educizin.cz))

a technika, co by měla v současném RVP ZV nahradit (doplnit), jaký efekt to přinese žákům, jak se zajistí připravenost učitelů na takovou změnu, z čeho se bude „brát“ časová dotace atd.

Je třeba mít na mysli i skutečnost, že přípravu na obory s nízkou časovou dotací v RUP RVP ZV (2–3 hodiny) je a na fakultách připravujících učitele obtížné prosadit. Rovněž je třeba vnímat, že příprava učitelů na zcela nové studijní programy (obsahy) vyžaduje výrazně delší dobu (akreditace programu, vzdělání dostatečného množství učitelů), výraznou metodickou podporu, přípravu nových učebnic a učebních pomůcek i zajištění potřebných finančních zdrojů.

Dalším prvkem této kapitoly RVP ZV jsou **charakteristiky vzdělávacích oblastí a oborů**. Charakterizují jejich obsah a význam začlenění do základního vzdělávání. Samotné charakteristiky se od vzniku RVP ZV měnily málo. K dílčím úpravám došlo pouze při revizi v roce 2013. Výjimkou je Informatika, kde je charakteristika vzdělávací oblasti (oboru) zcela nová (2021).

Komentář k revizi: Případné změny v charakteristikách vzdělávacích oblastí (oborů) budou zřejmě vycházet z těchto skutečností – (1) dojde ke změně struktury vzdělávací oblasti (oboru) podobně jako u Informatiky a bude třeba vymezit vzdělávací oblast (obor) nově či v pozměněné podobě, (2) vzdělávací oblast (obor) bude chtít více zdůraznit vazbu na konkrétní gramotnost rozvíjenou v daném oboru nebo na jiný odborný či občanský rozměr obsahu daného oboru a bude nutné charakteristiku upravit, (3) bude třeba některé části charakteristik opravit, např. v charakteristice oboru Tělesná výchova již neplatí odkaz na směrnici MŠMT č. 3/1981, která stanovovala čtyři skupiny zdravotního oslabení I. – IV. a byla nahrazena vyhláškou č. 319/2013 Sb., o zdravotní způsobilosti k tělesné výchově a sportu.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti (CZ) je další kategorií, která vzdělávací oblasti charakterizuje. V RVP ZV jde o směřování k utváření KK, pokud je žák v dané vzdělávací oblasti veden k tomu, co je označováno jako CZ. K dílčím úpravám CZ došlo při revizi RVP ZV v roce 2013. Pojem „cílové zaměření“ ve vazbě rozvoj KK se jeví jako ne zcela šťastný – jasný. Pokud by se jednalo o cíle, k nimž směřují dané vzdělávací oblasti, měly by spíše směřovat k naplnění cílů základního vzdělávání (viz zde kap. 3.3). Pokud by měla CZ směřovat ke KK, pak by měla být spíše vymezena jako „příspěvek vzdělávací oblasti k utváření a rozvoji KK“, nebo „směřování vzdělávací oblasti k utváření a rozvoji KK“ (viz poznámka v kapitole 3.4). Na úrovni ŠVP by měly z tohoto vymezení vycházet výchovné a vzdělávací strategie na úrovni školy a vyučovacích předmětů.

Komentář k revizi: U této části vzdělávacích oblastí by bylo vhodné zvažovat, do jaké míry jsou tyto části v dané podobě přínosné, jak jsou školami využívány, kam případně školu směřují při tvorbě ŠVP atd. Následně bude potřeba uvažovat o podobě CZ, o jeho zachování (či proměně), případně o změně CZ na „příspěvek“ dané vzdělávací oblasti k utváření a rozvoji KK.

Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů je vymezen **očekávanými výstupy (OV)** s kódy na úrovni 3., 5. a 9. ročníku. Pro úroveň 3. ročníku jsou OV orientační (nezávazné) pro úroveň 5. a 9. ročníku závazné.

Dále je vymezena **minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření**, což jsou „upravené“ očekávané výstupy převedené z původní přílohy pro vzdělávání žáků s LMP a propojené s kódy očekávaných výstupů RVP ZV. Tyto výstupy minimální doporučené úrovně se využívají v případě podpůrných opatření od 3. stupně u žáků s lehkým mentálním postižením.

Součástí vzdělávacího obsahu je také **učivo (U)**, členěné do jednotlivých témat jako prostředek k dosažení očekávaných výstupů. U je v RVP ZV pouze doporučeno k využití. Zařazením do ŠVP se stává závazným. Doporučený charakter U byl prosazen především pilotními školami a asociacemi pedagogů základního vzdělávání, které argumentovaly možností dosahovat očekávaných výstupů na základě různého U a metod výuky.

Ve vymezení OV i U došlo během dílčích revizí k řadě změn a úprav (vypuštění, nahrazení, úpravy). Ke změně OV, včetně výstupů minimální úrovně, a U došlo v letech:

- 2005 – ve vzdělávacím oboru Hudební výchova (úpravy OV a U) a ve vzdělávacím oboru Člověk a svět práce (doplnění témat Práce s laboratorní technikou a Využití digitálních technologií ve vazbě na závazné použití RVP ZV na nižším stupni víceletých gymnázií),
- 2013 – ve vzdělávacím oboru Cizí jazyk (změny názvů tematických okruhů, vypuštění a doplnění OV i U ve vazbě na změny evropského referenčního rámce pro jazyky); přesunem vzdělávacího oboru Další cizí jazyk do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace (změny názvů tematických okruhů, vypuštění a doplnění OV i U ve vazbě na změny evropského referenčního rámce pro jazyky); ve vzdělávacím oboru Matematika a její aplikace (doplnění OV do 2. období 1. stupně, doplnění a odstranění U); ve vzdělávacím oboru Člověk a jeho svět (doplnění i vypuštění OV, doplnění i částečné vypuštění U); ve vzdělávacím oboru Dějepis (dílní doplnění i vypuštění OV, doplnění U); ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství (doplnění i vypuštění OV a U); ve vzdělávacím oboru Přírodopis (doplnění i vypuštění OV, doplnění U); ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví (dílní doplnění i vypuštění OV, doplnění i vypuštění U); ve vzdělávacím oboru Tělesná výchova (dílní doplnění U). Všechny změny v roce 2013 „spustil“ požadavek Výboru pro ochranu rodičovských práv, žádající změny v „sexuální výchově“.
- 2016 – ve všech vzdělávacích oborech (zařazení minimální doporučené úrovně pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření na základě zrušení přílohy RVP ZV pro vzdělávání žáků s LMP),
- 2017 – ve vzdělávacím oboru Tělesná výchova (zařazení dvou očekávaných výstupů týkajících se plavání na úrovni 2. vzdělávacího období 1. stupně; změna byla výsledkem dlouhodobého lobbingu Asociace plaveckých škol, současně se narušil princip osnování v oboru Tělesná výchova),
- 2021 – ve vzdělávacím oboru Informatika, který nahradil dosavadní obor Informační a komunikační technologie (nové OV a U – vypuštění stávajících OV a U); ve vzdělávacím oboru Člověk a jeho svět (vypuštění některých OV i výstupů minimální

úrovně a U); ve vzdělávacím oboru Dějepis (vypuštění některých OV i výstupů minimální úrovně a U); ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství (vypuštění některých OV i výstupů minimální úrovně a U); ve vzdělávacím oboru Fyzika (vypuštění některých OV i výstupů minimální úrovně a U); ve vzdělávacím oboru Chemie (vypuštění některých OV i výstupů minimální úrovně a U); ve vzdělávacím oboru Přírodopis (vypuštění některých OV i výstupů minimální úrovně a U); ve vzdělávacím oboru Zeměpis (vypuštění některých OV a U); ve vzdělávacím oboru Hudební výchova (vypuštění některých OV i výstupů minimální úrovně a U); ve vzdělávacím oboru Výtvarná výchova (vypuštění některých OV i výstupů minimální úrovně a U).

Komentář k revizi: Vzhledem k chystané revizi je třeba sledovat několik směrů týkajících se obsahu vzdělávacích oblastí (oborů). V první řadě klade Strategie 2030+ (MŠMT, 2020) požadavek na vymezení OV v uzlových bodech 3., 5., 7. a 9. ročníku. V 5. a 9. ročníku mají být OV závazné, ve 3. a 7. ročníku mají být závazné pro český jazyk a literaturu, matematiku a cizí jazyk. V ostatních vzdělávacích oborech mají být OV ve 3. a 7. ročníku doporučené jako „nástroj včasné identifikace rizik a následné cílené podpory žáků“. Vychází otázka, jaký vliv bude mít toto vymezení OV (v podstatě po dvou letech) na tvorbu ŠVP, tj. na distribuci OV a U do ročníků. Pokud budou OV vymezeny po dvou letech je pravděpodobné, že to povede k vymezování OV v ŠVP také ve dvouletých obdobích. OV se budou „kopírovat“ z RVP ZV a určující v ročnících bude U. To je opačný trend, než který se původně RVP ZV snažil do škol zavést, tedy určující jsou ročníkové výstupy a k nim se vybírá a přiřazuje U.

Vymezení OV ve více uzlových bodech bude také znesnadňovat plánování práce v alternativních vzdělávacích systémech (montessori, waldorfská pedagogika aj.), kde jsou rozhodující OV v 9. ročníku a na úrovni maturitních ročníků.

Dále Strategie 2030+ (MŠMT, 2020) požaduje v rámci revize RVP ZV vymezit OV na dvojí úrovni – jádrové (společné minimum pro všechna žáky) a rozvíjející (podklad pro individualizaci výuky). Současně požaduje aktualizaci U a jeho „strukturaci na základní, rozvíjející a volitelné“. Z vymezení ve Strategii 2030+ (MŠMT, 2020) a současných pokusů o formulaci obsahu není zřejmé, zda se modernizace obsahu (OV a U) bude realizovat: (1) v mezích stávajících časových dotací vzdělávacích oblastí (oborů), tj. provede se modernizace a krácení obsahu ve stávajících časových relacích; (2) nejprve se určí nové časové mantinely pro stávající či nové vzdělávací oblasti (obory) a v nich budou probíhat vymezení (změny) obsahů, (3) vymezí se modernizovaný a krácený obsah (OV a U) pro předpokládané vzdělávací oblasti (obory) a podle něj se stanoví potřebná časová dotace pro realizaci vymezeného obsahu; následně dojde k celkové úpravě obsahu a rozsahu RVP ZV do jednoho celku („aby se do něj vymezený obsah vešel“). Z textu Strategie 2030+ také není jasné, zda bude nadále U (v navrhované struktuře) součástí RVP ZV. Variantami může být: (1) U vymezené v RVP ZV jako doposud v rámci vzdělávacího oboru vedle OV – ve struktuře dané Strategií 2030+, (2) u každého OV (jádrového, rozvíjejícího) vymezit kritéria jeho osvojení OV, jejichž součástí bude i U, (3) U včlenit přímo do OV, což bude velmi nesnadné a pro tvorbu ŠVP či učebnic málo návodné, (4) U do RVP ZV nezařazovat a odkázat na U vymezené mimo RVP ZV, (5) U do RVP ZV

nezařazovat a odkázat na modelové ŠVP, zde je ale nebezpečí nezávaznosti modelových ŠVP a velké formálnosti (pouhé přebírání hotových vzorů, bez společného uvažování učitelů nad smyslem OV a U; velký vliv může mít i obava pedagogů „uhnout“ mimo vymezený ŠVP). Výsledkem pak může být celkově snížená aktivita učitelů při práci s modelovým ŠVP atd. Důležitý je i vztah OV – U – učebnice.

Součástí všech úprav vzdělávacích oblastí (oborů) a příslušného obsahu (OV a U) by mělo být jasné zdůvodňování. Co a proč je jádro obsahu, co a proč je rozvíjející (volitelné) atd. Co a proč je jiné než doposud. Jaké vazby jsou mezi jednotlivými obory a jejich obsahem. Zdůvodňování obsahu by mělo být provázáno s odkazy na metody výuky, hodnocení a podmínky pro vzdělávání, protože to jsou rozhodující faktory pro čas potřebný ve výuce, tedy pro čas vymezovaný v RVP. Je to důležité i pro pochopení změn učiteli. Při revizi RVP ZV v roce 2013 i při revizi v roce 2021 nebyly změny (škrty) v OV a U dostatečně a jasně zdůvodněny. Především to je jeden z důvodů, nebyly a nejsou úpravy obsahu RVP ZV učiteli přijímány pozitivně.

Důležité je zvažovat, jak bude v RVP ZV vymezen vzdělávací obsah pro žáky s LMP (zda vůbec), případně vzdělávací obsah pro jiné skupiny žáků vyžadujících podporu. Současná podoba minimální doporučené úrovně pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření není zcela ideální. Stav vyplývá především ze způsobu začlenění daných výstupů obsažených v původní příloze RVP ZV do těla dokumentu v roce 2016, kdy nedošlo ke komplexnímu přehodnocení OV. Druhá skutečnost je v tom, že se s výstupy minimální úrovně pracuje při sestavování individuálních vzdělávacích plánů (IVP), takže jejich použití na úrovni ŠVP není transparentní (ani není nutné, aby bylo). Některé školy zařazují výstupy minimální úrovně i do ŠVP (ale vesměs jde o formální krok). Je třeba tedy uvažovat o možnostech nového řešení: (1) vymežit vedle jádrových a rozvíjejících OV i minimální OV určené pro žáky s LMP, (2) vymežit specifické obsahy pro žáky s potřebou podpory v rámci RVP ZV jiným způsobem (v samostatných částech vzdělávacích oborů), (3) odkázat na samostatný dokument navazující na RVP ZV a v něm řešit všechny otázky obsahu a vzdělávání žáků s podporou. Tak by bylo například možné odsunout tematický okruh „Zdravotní tělesná výchova“ ze vzdělávacího oboru Tělesná výchova a ponechat v něm jen obsah využitelný pro všechny žáky (posilování správného držení těla, korekce jednostranné zátěže atd.) s možností jeho využití v tělesné výchově i ve všech dalších vyučovacích předmětech a v režimu školy.

Součástí kapitoly Vzdělávací oblasti je v RVP ZV i podkapitola **Doplňující vzdělávací obory** (DVO). Tato část RVP ZV vznikla z původní kapitoly Neobligatorní obory vzdělávacích oblastí, do níž byla zařazena Dramatická výchova určená pro vzdělávání na 1. i 2. stupni základního vzdělávání. Ve schválené verzi RVP ZV obsahovala kapitola (už s novým názvem) i Další cizí jazyk. V letech 2009 a 2010 byly zařazeny DVO Etická výchova, Filmová/audiovizuální výchova, Taneční a pohybová výchova. V roce 2013 byl DVO Další cizí jazyk zařazen do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace jako povinný vzdělávací obor. V současnosti tak nabízí RVP ZV 4 DVO jako nepovinnou (doplňující, rozšiřující) součást základního vzdělávání. Je možná dobré připomenout, že Dramatická výchova byla zařazena do RVP ZV na podnět pilotních i dalších škol, které v době vzniku RVP ZV dramatickou výchovu do výuky zařazovaly. Etická výchova se do RVP ZV dostala

spíše „pod tlakem“ Etického fóra. Poslední dvě DVO byly výsledkem úsilí pracovníků v oblasti Umění a kultury posílit danou vzdělávací oblast dalšími doporučenými aktivitami. Další navrhovaná DVO byla odmítnuta, aby nedocházelo k dalším změnám RVP ZV.

Komentář k revizi: Zařazení DVO do RVP ZV s sebou nese několik problémů. Jde o obsahy, které jsou doporučené. Možnost zařadit další doporučené obsahy naráží na skutečnost, že s každým dalším DVO musí dojít ke změně RVP ZV zdůvodněné opatřením ministra školství. Gymnaziální vzdělávání například řeší tuto situaci zařazením DVO na metodickém portálu RVP.CZ a odkazem z RVP G. V případě, že by se měnila podoba RVP ZV (základní část – metodická část), bylo by vhodné uvažovat o přesunutí DVO mimo základní text RVP ZV nebo jako u gymnázií na portál RVP.CZ, což by umožnilo i zařazení dalších DVO bez nutnosti měnit RVP ZV.

3.6 Průřezová témata

Průřezová témata (PT) prošla při vytváření RVP ZV zcela zásadní proměnou. Původně byla PT charakterizována ve druhé verzi RVP ZV takto: „PT mají výrazně formativní charakter a jejich realizace nepředpokládá významnější rozšíření vzdělávacího obsahu. Jde o témata, která jsou již zakomponována do obsahu některých vzdělávacích oblastí (oborů), ale přesahují svým výchovným nábojem rámec těchto vzdělávacích oblastí (oborů) a průběžně prostupují celým základním vzděláváním. Jsou založena na syntézách již osvojených poznatků a dovedností a napomáhají koordinaci aktivit probíhajících ve škole i mimo ni. Zařazení PT do výuky předpokládá využívání nových metod a forem práce, zejména projektovou výuku (řešení praktických a životních situací, reálných životních problémů atd.) ... Protože při realizaci PT se jedná především o organizační a metodické postupy směřující k motivaci žáků a k praktickému řešení konkrétních situací, jsou v RVP ZV zařazeny pouze charakteristiky PT a jejich přínos k dosažení KK.“ (VÚP, 2002, s 125).

V pozdějších verzích RVP ZV jsou i nadále PT vymezována jako „formativní prvek základního vzdělávání vytvářející příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.“ Je zdůrazněno jednotné zpracování PT – charakteristika PT se vztahem ke vzdělávacím oblastem a významem při přípravě žáků s LPM; přínos PT v oblasti vědomostí, dovedností a schopností a v oblasti postojů a hodnot; tematické okruhy PT s konkrétním obsahem (učivem). PT jsou závazná na 1. i 2. stupni základního vzdělávání.

Dochází tak ke změně pojetí PT od syntetizujících aktivit na základě osvojovaných témat vzdělávacích oborů k doplnění (rozšíření) závazných specifických obsahů PT, což celkový obsah základního vzdělávání rozšiřuje. V současnosti jsou PT v RVP ZV popsána na 16 stranách, z toho formulace obsahů zabírá cca 5 stran textu.

Komentář k revizi: Bude třeba zvážit pojetí PT a jejich propojení se vzdělávacími oblastmi (obory) tak, aby nedocházelo k rozšiřování či dublování obsahů při požadované redukci obsahu RVP ZV. Závazností PT dochází k tomu, že školy zařazují PT do ŠVP ve formě výčtu (tabulek), uvádějících, ve kterých vyučovacích předmětech se PT realizují, ve formě odkazů v charakteristikách vyučovacích

předmětů a v tabulaci učebních osnov. Propojení obsahu PT s obsahem vyučovacích předmětů je tak většinou formální, protože prakticky není obsah PT spojován s U vyučovacích předmětů. Nejedná se tedy o přehodnocení, zda už je něco podobného ve vyučovacích předmětech obsaženo, zda jsou vazby na další vyučovací předměty atd. Je třeba zvažovat, zda budou PT ve stejné skladbě (počet a zaměření PT), zda budou některá PT vypuštěna či doplněna nová, co z obsahů PT se vypustí či přesune od vzdělávacích oborů atd.

3.7 Rámcový učební plán

Rámcový učební plán (RUP) je jednou se stěžejních kapitol RVP ZV, která provazuje strukturu vzdělávání (vzdělávací oblasti a obory) s časovými dotacemi, které v základním vzdělávání garantuje stát. Vedle tabulace učebního plánu kapitola obsahuje závazné i doporučené poznámky k využití časové dotace v ŠVP na úrovni stupňů vzdělání, vyučovacích předmětů a jednotlivých ročníků.

Základem RUP je závazné: (1) začlenění vzdělávacích oblastí (oborů) na 1. a 2. stupni s odpovídající minimální časovou dotací (MČD) – v ŠVP na úrovni vyučovacích předmětů, (2) vymezení disponibilní časové dotace (DČD) jejího rozsahu a způsobu využití v ŠVP, (3) vymezení celkové časové dotace pro 1. stupeň (118 hodin) a 2. stupeň (122 hodin) základního vzdělávání – zachování tohoto rozsahu v ŠVP, (4) konstruování učebního plánu (UP) v ŠVP tak, aby se rozmezí minimální a maximální týdenní časové dotace pro jednotlivé ročníky pohybovalo ve vymezeném intervalu, (5) zařazení PT na 1. a 2. stupni základního vzdělávání a jejich realizace se všemi žáky.

MČD při distribuci hodin do ŠVP nelze krátit, DČD lze využít podle pravidel uvedených v poznámkách k RUP.

RUP prošel řadou změn, které změnil i MČD jednotlivých vzdělávacích oblastí a oborů. Změnami prošla i DČD. Změny při jednotlivých konkrétních revizích RVP ZV ukazují následující tabulky.

Procentuální údaje v níže uvedených tabulkách jsou odvozovány od původních MČD a DČD z roku 2005.

1. stupeň

Rok změny		2005	2007	2016	2021	Celkem			
Vzdělávací oblast / obor									
JJK	ČJL	38	35 (-3)	-7,9 %	33 (-2)	-5,3 %	33		-13,2 %
	CJ	9	9		9		9		-
MJA	MJA	22	20 (-2)	-9,0 %	20		20		-9,0 %
ICT Inform.	ICT INF	1	1		1		2 (+1)	+100 %	+100 %
ČJS	ČJS	12	12		12		11 (-1)	-8,3 %	-8,3 %
UK	HV	12	12		12		12		-
	VV								
ČZ	TV	10	10		10		10		-
ČSP	ČSP	5	5		5		5		-
DČD	DČD	9	14 (+5)	+55,5 %	16 (+2)	+22,2 %	16		+77,7 %
Celkem		118	118		118		118		-

2. stupeň

Rok změny		2005	2007	2013	2016	2021	Celkem		
Vzdělávací oblast / obor									
JJK	ČJL	16	15 (-1)	-6,2 %		15	15	-6,2 %	
	CJ	9	9			9	9	-	
	DCJ			6	nové ⁴	6	6	-	
MJA	MJA	16	15 (-1)	-6,2 %	15	15	15	-6,2 %	
ICT Inform.	ICT Inf.	1	1		1		4 (+3)	+300 %	
ČaS	D	12	11 (-1)	-8,3 %	11	11	10 (-1)	-8,3 %	-16,6 %
	VO								
ČaP	F	22	21 (-1)	-4,5 %	21	21	20 (-1)	-4,5 %	-9,1 %
	Ch								
	Př								
	Z								
UK	HV	10	10		10	10	9 (-1)	-10 %	-10 %
	VV								
ČZ	VZ	3	2 (-1)	-33,3 %	2	2	2		-33,3 %
	TV								
ČSP	ČSP	4	3 (-1)	-25,0 %	3	3	3		-25,0 %
DČD	DČD	18	24 (+6)	+33,3 %	18 (-6)	-33,3 % ⁵	18	18	-
Celkem		122	122		122	122	122		-

Změny směrem ke krácení časové dotace na 1. stupni byly provedeny ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura (snížení o 5 hodin = -13,2 %), ve vzdělávacím oboru Matematika a její aplikace (snížení o 2 hodiny = -9,0 %) a ve vzdělávacím oboru Člověk a jeho svět (snížení o 1 hodinu = -8,3 %). Toto krácení celkově o 8 hodin bylo využito k posílení vzdělávacího oboru Informatika (navýšení o 1 hodinu = +100 %) a k posílení DČD (navýšení o 7 hodin = + 77,7 %).

Změny na 2. stupni byly provedeny ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví (snížení o 1 hodinu = 33,3 %), ve vzdělávacím oboru Člověk a svět práce (snížení o 1 hodinu = 25,0 %), ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost (snížení o 2 hodiny = 16,6 %). Ostatní snížení se pohybovala na úrovni 10 % a níže – ve vzdělávací oblasti Umění a kultura (snížení o 1 hodinu = 10,0 %), ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda (snížení o 2 hodiny = 9,1 %), ve vzdělávacích oborech Český jazyk a literatura a Matematika a její aplikace (snížení o 1 hodinu = 6,2 %). Krácení celkem o 9 hodin bylo použito pro úpravu DČD (nejprve posílení o 6 hodin = + 33,3 %, pak snížení o 6 hodin = -33,3 % – přesun těchto 6 hodin jako MČD k nově zařazenému vzdělávacího oboru Další cizí jazyk) a pro posílení vzdělávacího oboru Informatika (navýšení o 3 hodiny = +300 %).

Komentář k revizi: Strategie 2030+ (MŠMT, 2020) na s. 27 uvádí, že se při revizi RVP „zároveň navýší poměr disponibilní časové dotace, které budou školy moci využít pro realizaci rozvíjejících vzdělávacích oblastí, např. formou samostatných

⁴ Přesun obsahu z DVO a hodin z DČD.

⁵ Přesun ke vzdělávacímu oboru Další cizí jazyk.

modulů“. Tento požadavek zřejmě vychází z neznalosti dosavadního krácení jednotlivých vzdělávacích oborů. Pokud stát nenavýší hodiny rámcového učebního plánu a finančně tyto hodiny nezabezpečí, je otázkou z čeho se bude DČD dále navyšovat, které vzdělávací oblasti obory se budou dále krátit? Je zřejmé, že případnou redukcí vzdělávacího obsahu by se mohl získat prostor ve stávajících dotacích vzdělávacích oborů, ale toto krácení by mělo být věnován na modernizaci metod výuky a k individualizaci vzdělávání. Zároveň bude částečně „dorovnávat“ dosavadní ztráty hodin.

U 1. stupně vyvstává otázka, proč se DČD navyšovala o 7 hodin, když je v ČR velké procento malotřídních a malých škol, které mohou jen velmi obtížně organizačně a personálně zajistit realizaci volitelných předmětů, modulů atd. Při dosavadním krácení hodinové dotace vzdělávacích oborů ČJaL, M, i ČaJS je evidentní, že školy využívají DČD k „vrácení“ dotace do těchto stěžejních vyučovacích předmětů (které mají v ČJL a M i přes časové redukce od roku 2005 prakticky stále stejný rozsah vzdělávacího obsahu) a k posílení cizího jazyka – tedy vyučovacích předmětů, které rozhodují o přijetí žáků na víceleté střední školy. I když by došlo při revizi v daných vzdělávacích oborech k vymezení jádrového obsahu, další snižování MČD se jeví jako nereálné a neefektivní. Pokud by školy chtěly využít DČD i na jiný obsah než na „vyrovnání“ časové dotace vyučovacích předmětů vzniklých dosavadním krácením MČD, nabízí se především zařazení obsahů týkajících se osobnostní a sociální výchovy, posílení pohybových aktivit (především ve vývojově nejvhodnějším věku 3. a 4. ročníku), zařazení obsahu, který by zajistil základní dovednosti práce na PC, začlenění projektů (viz PT) atd.

Na 2. stupni je situace jiná. Zde už většina škol může organizačně a personálně zajistit zařazení a realizaci volitelných vyučovacích předmětů (modulů). Je třeba ale řešit otázky vzdělávacích oborů, které zasáhlo krácení MČD nejvíce. U oboru Výchova ke zdraví je zájem o zajištění zdravotních a bezpečnostních problematik v centru zájmů dalších resortů (MV, MO, MZd). Podle meziresortních dohod schválených vládou v roce 2016 bude jasný tlak na dodržení těchto dohod a na posílení daného vzdělávacího oboru minimálně na původní stav (3 hodiny), ale spíše na dvojnásobek (4 hodiny). Vzdělávací obor Člověk a svět práce je třeba řešit ve vazbě na připravovaný obor Člověk a technika. Poměrně výrazné snížení MČD u vzdělávací oblasti Člověk a společnost je otázkou zhodnocení vzdělávacího obsahu a významu dané vzdělávací oblasti ve vazbě na Strategii 2030+ (MŠMT, 2020), která avizuje „posilování oblasti občanského vzdělávání“ (s. 18).

V souvislosti s RUP by bylo potřeba řešit i další otázku, která vyplývá ze školského zákona § 51, odst. (1). Zde se uvádí: „(1) Do vyššího ročníku postoupí žák, který na konci druhého pololetí prospěl ze všech povinných předmětů stanovených školním vzdělávacím programem s výjimkou předmětů výchovného zaměření stanovených rámcovým vzdělávacím programem a předmětů, z nichž byl uvolněn, pokud mu nebylo povoleno opakování ročníku podle odstavce 6 věty třetí.“ RVP ZV ale nevymezuje vyučovacích předmětů, stanovuje vzdělávací oblasti (obory). To je první rozpor. Druhá věc je, že není jasné, co považovat za předměty výchovného zaměření. Ty, které mají v názvu vzdělávacího oboru pojem „výchova“? A jsou např. Výchova k občanství a Výchova ke zdraví výchovné předměty, nebo spíše naukové? Původní rozvaha při vzniku RVP ZV byla, že ve všech vzdělávacích oborech, tedy následně i ve vyučovacích předmětech, které z nich vznikají, je aspekt

poznatkový (vědomostní), dovednostní (praktický) a výchovný (postojový). Bylo by třeba jasně v RVP ZV označit, které vzdělávací obory mají výchovné zaměření a prospěch žáka ve vyučovacích předmětech, které z nich vznikají, nemají vliv na postup do dalšího ročníku. Ve školském zákoně by bylo potřeba zpřesnit formulaci takto: „(1) Do vyššího ročníku postoupí žák, který na konci druhého pololetí prospěl ze všech povinných předmětů stanovených školním vzdělávacím programem s výjimkou předmětů výchovného zaměření, které vznikají ze vzdělávacích oborů označených v rámcovém vzdělávacím programu jako výchovné, a předmětů, z nichž byl uvolněn, pokud mu nebylo povoleno opakování ročníku podle odstavce 6 věty třetí.“ V RVP ZV by bylo tedy vhodné „výchovné“ vzdělávací obory označit.

3.8 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

3.9 Vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných

Kapitoly 8 i 9 RVP ZV byly přepracovány v souvislosti se změnou § 16 školského zákona a s vydáním vyhlášky č. 27/2016 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Měly by v základu sloužit i v revidované podobě RVP ZV.

Komentář k revizi: V kapitole 8.1 na s. 152 by bylo vhodné zvážit začlenění současného odstavce, který upozorňuje na metodickou podporu a vzdělávání pedagogů. V jiných částech RVP ZV týkajících se obsahu vzdělávání se takové upozornění neobjevuje, je tedy nesystematické. Při revizi RVP ZV pak bude zřejmě metodická podpora řešena komplexně.

Bylo by potřeba zvážit i rozpor, který se vyskytuje u zdravotní tělesné výchovy (ZTV). Již u 2. stupně podpůrných opatření, která jsou určena žákům s mírnými problémy, se nabízí možnost podpory pomocí předmětu speciálně pedagogické péče, dále využití individuálního přístupu při hodnocení potřeb žáka i metod k nápravě. Vyhláška č. 27/2016 tak jasně umožňuje, aby u žáků se specifickými potřebami v oblasti psychomotorického vývoje byla nabízena tato podpora (zařazení do ZTV). Problémem vyhlášky je rozpor, který vychází z předpokladu, že předměty speciálně pedagogické péče by měli vyučovat speciální pedagogové, ti ale nemají v naprosté většině k výuce ZTV potřebné kompetence. Jde tedy o případnou úpravu vyhlášky nebo o upozornění v RVP ZV, že danou problematiku nelze řešit na úrovni speciálních pedagogů, ale pedagogů či cvičitelů, kteří vystudovali problematiku ZTV.

3.10 Materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky pro uskutečnění RVP ZV

Původně obsahovala kapitola jen „optimální“ podmínky, se kterými se měly školy poměřovat a s podporou zřizovatele postupně přibližovat a dále je rozvíjet. V závěrečné fázi přípravy RVP ZV byly přidány „zcela nezbytné“ materiální a personální podmínky, aby při nevyhovujících podmínkách nebylo možné argumentovat tím, že se škola přibližuje k optimu.

Kapitola byla dílčím způsobem doplněna v roce 2016 a 2021.

Komentář k revizi: Kapitulu bude třeba přehodnotit ve vazbě na konkrétní obsahové změny a případná metodická doporučení. Bude vhodné uvažovat o tom, zda neposílit podmínky pro zdravé prostředí škol a zdravé vzdělávání, pro technické

vzdělávání atd. Je také možné, že by se některé specifické podmínky vzdělávání začlenily přímo do vzdělávacích oblastí (oborů).

3.11 Zásady pro zpracování, vyhodnocování a úpravy školního vzdělávacího programu

Vedle vzdělávacího obsahu, klíčových kompetencí a učebního plánu jde o další stěžejní část RVP ZV, která stanovuje podmínky pro obsah a způsob zpracování či úprav ŠVP.

Kapitola se postupně měnila. Přibyla část „Zásady pro tvorbu ŠVP v ZŠ při zdravotnických zařízeních, ve školách při dětských diagnostických ústavech a ve školách při školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné péče“ (2007), dále byla zařazena část „Zásady pro úpravy a změny ŠVP“ (2013, a úpravy v roce 2016 a 2021), zpřesněna byla i úvodní část dané kapitoly (2013) a v roce 2021 byly doplněny body, které vysvětlují, co se rozumí vyhodnocováním ŠVP. Dílčí změny byly provedeny i v samotné „Struktuře ŠVP pro základní vzdělávání“. Zde došlo především ke zjednodušení závazných částí ŠVP a k přesunu některých z nich mezi „doporučené údaje“ (2013).

Z textu byly odstraněny některé pasáže v části „Zásady pro úpravy a změny ŠVP“ a nahrazeny jinými (2021). V souvislosti se změnou školského zákona byla z části „Struktura ŠVP pro základní vzdělávání“ odstraněna část „autoevaluace školy“. Změny a úpravy ve struktuře se týkaly i části „Struktura ŠVP pro základní vzdělávání na nižších stupních víceletých gymnázií“.

Komentář k revizi: Při revizi RVP ZV je potřeba sledovat v dané kapitole několik rovin. Za prvé by bylo vhodné znovu přehodnotit, zda všechny údaje, které se vyžadují v ŠVP jsou nutné, respektive dávají obrázek o dané škole a pomáhají při plánování a realizaci výuky na škole. Případně, zda by v ŠVP nemělo být něco dalšího, co je pro plánování kurikula na úrovni školy potřebné. To ale zřejmě vyžaduje šetření týkající se názorů ředitelů a koordinátorů ŠVP na současnou podobu ŠVP.

Jistě bude nutné dodat do kapitoly informace týkající se modelových ŠVP, pokud vzniknou. To znamená údaje týkající se využití modelových ŠVP – jejich závaznosti, možnosti přebírat částí, možnosti je doplňovat, upravovat a přepracovávat na úrovni škol, především ve vazbě na podmínky škol a představy pedagogů o vzdělávání na konkrétní škole atd. Je třeba, aby se zahájením revizí vznikala souběžně i struktura modelových ŠVP.

Bude vhodné přehodnotit některé pasáže této kapitoly, především vložené body vymezující, co se rozumí vyhodnocováním ŠVP. Nejsm si jist, že právě tyto body jsou vhodně a jednoznačně formulované. Kdo bude dané hodnocení provádět? Ředitel školy, který odpovídá za zpracování ŠVP, soulad s RVP ZV, vyhodnocení ŠVP a úpravy, nebo všichni učitelé, kteří se mají podílet na vyhodnocování jednotlivých částí ŠVP? A co se od nich očekává např. v prvním bodě, kdy mají vyhodnocovat soulad rozsahu a obsahu výuky s učebními osnovami ŠVP – že „odučili“ vše, že něco vynechali (nestačili), že učili něco navíc. Co to bude znamenat pro ŠVP, když bude výsledek hodnocení „souladu“ u každého učitele daného

vyučovacího předmětu jiný atd.? Podobně u hodnocení výchovných a vzdělávacích strategií.

3.12 Slovníček použitých výrazů

Slovníček uvádí výrazy použité v RVP ZV. Ke změnám došlo v roce 2016 v souvislosti se změnami ve vzdělávání žáků se SVP.

Komentář k revizi: Slovníček bude třeba přehodnotit ve vazbě na úpravy RVP ZV.

3.12 Příloha RVP ZV – Standardy pro základní vzdělávání

Standardy základního vzdělávání byly do RVP ZV vloženy v roce 2012. Po revizi v roce 2013 byly upraveny a doplněny o standardy pro německý a francouzský jazyk. Standardy jsou pro školy závazné, tj. rozpracované ročníkové výstupy ŠVP by měly se standardy korespondovat. Toto se zřejmě moc neděje a neexistuje srovnání, jak školy standardy využívají.

Jako velký problém je možné spatřovat skutečnost, že standardy z roku 2012 a 2013 jsou v příloze RVP ZV uvedeny jako „minimální cílové požadavky na vzdělávání“. V roce 2016 při zařazení výstupních požadavků pro žáky s LMP se označili výstupy pro tyto žáky jako „minimální doporučená úroveň pro úpravu očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření“. Tím se pojem „minimální úroveň“ objevila na dvou místech RVP ZV s jiným významem, který může stavět výklad standardů na jinou úroveň, než byla původně zamýšlena.

Komentář k revizi: Při revizi RVP ZV je nutné zvažovat, jakou roli budou hrát standardy v upraveném RVP ZV – (1) budou nahrazeny jiným pojetím standardů, (2) budou formulovány jinak (v jiné části RVP ZV), (3) budou součástí jiné části RVP ZV – metodické podpory atd.

Je třeba vyřešit výše zmíněný terminologický rozpor.

4 Závěr

V předchozích kapitolách byly uvedeny některé informace o vzniku RVP ZV, jeho vývoji a výhledech souvisejících s chystanou revizí. Na základě uvedeného je možné formulovat některé shrnující závěry i podněty týkající se postupů revizí RVP ZV:

1. Je třeba rozhodnout a zdůvodnit, jak velká změna RVP ZV se má uskutečnit.
*Má jít o aktualizaci stávajícího dokumentu, nebo o celkové strukturální a obsahovou změnu dokumentu?*⁶ Čím bude změna větší, tím více času je třeba na přípravu dokumentu, zpracování metodické podpory, na seznámení učitelů se změnami, na jejich proškolení, na úpravu studijních programů na pedagogických fakultách, na ověření změn v praxi. V přípravných fázích je vhodné spolupracovat s učiteli.
2. Už v počátcích práce na revizích RVP ZV je třeba vytvářet podobu budoucích (modelových) ŠVP.
ŠVP je pro školu stěžejní dokument a kvalitní model (případně v různých variantách) by mohl plánování výuky v některých aspektech pomoci. Výhodou může být usnadnění přípravy ŠVP na škole, nevýhodou pak možná formálnost dokumentů a ztráta aktivity pedagogických sborů při tvorbě ŠVP a tvůrčím promyšlení plánovaného kurikula na úrovni školy.
3. Je třeba zvažovat a ověřovat, jaký dopad budou mít změny v RVP ZV a ŠVP na školy.
I sebelepší RVP ZV a ŠVP jsou pouze plánovanými kurikuly a ovlivní kvalitu výuky a vzdělávací výsledky jen minimálně. Mnohem větší význam mají užití metody a formy práce, atmosféra na škole, metodická a materiální podpora výuky, vzdělávání učitelů a jejich motivace.
4. Navrhované a realizované změny je třeba od začátku transparentně zveřejňovat, případně ověřovat.
Pokud byly problémy se současným RVP ZV, pak vycházely z nedostatečné propagace a vysvětlení nových aspektů vzdělávání, z nedostatku času pro přípravu na nové podmínky vzdělávání a z malé metodické a finanční podpory celého procesu. Problémem byly i časté, ne vždy zcela nutné a zdůvodněné změny RVP ZV.
5. Je třeba počítat se snahami zasahovat do revizí RVP ZV neodborně nebo z pozic různých politických a zájmových lobby.
Tyto snahy je třeba eliminovat a změny RVP ZV vést v rovině odborné a didaktické.

⁶ Strategii 2030+ (MŠMT, 2020) uvádí (s. 27), že revize „bude vycházet ze stávajících RVP při zachování jejich základní struktury i pojmů“. Co je myšleno stávající strukturou? Dvojstupňové kurikulum, členění RVP ZV do současných kapitol dokumentu, současná struktura vzdělávacích oblastí a oborů – vymezení očekávaných výstupů a učiva atd.?

5 Použité zkratky

APZŠ – Asociace pedagogů základního školství

CZ – cílové zaměření

ČaJS – Člověk a jeho svět (vzdělávací oblast/vzdělávací obor)

ČJaL – Český jazyk a literatura (vzdělávací obor)

ČR – Česká republika

DCJ – Další cizí jazyk (vzdělávací obor)

DČD – disponibilní časová dotace

DVO – doplňující vzdělávací obor

ESF – Evropské sociální fondy

G – gramotnosti

KK – klíčové kompetence

LMP – lehké mentální postižení

MaA – Matematika a její aplikace (vzdělávací oblast/vzdělávací obor)

MČD – minimální časová dotace

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NPV – národní program vzdělávání

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OV – očekávané výstupy

PT – průřezová témata

RVP – rámcový vzdělávací program

RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

RVP ZV-LMP – příloha RVP ZV pro vzdělávání žáků s LMP

RVP ZŠS – Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální

RUP – rámcový učební plán

SPV – státní program vzdělávání

ŠVP – školní vzdělávací program

TV – tělesná výchova

U – učivo

UP – učební plán

VVS – výchovné a vzdělávací strategie

VÚP – Výzkumný ústav pedagogický v Praze

ZŠ – základní škola

ZV – základní vzdělávání

